

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

วิชาภาษาไทยเป็นวิชาเก่าแก่ที่สุดในการศึกษาของเรา โดยเฉพาะวรรณคดีจะต้องถือว่าเป็นวิชาที่สำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่แสดงถึงความเป็นชาติอย่างแท้จริง วรรณคดีเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความคึกคักที่สูงส่ง ความงามและความประณีตของคนในชาติ ที่ได้นำเอาถ้อยคำที่ไพเราะมาเรียบเรียงเข้าไว้ด้วยกันอย่างมีศิลปะ ให้ความหมายที่ถูกต้องประทับใจแก่ผู้อ่าน ทั้งยังช่วยให้ผู้อ่านเกิดจินตนาการ ด้วยเหตุนี้เอง คุณค่าของวรรณคดีจึงอยู่ที่การทำให้ผู้อ่านได้รู้ศัพท์ เข้าใจวรรคทอง เห็นความไพเราะของถ้อยคำทางภาษา รู้จักหาเหตุและผลจากเนื้อหาของวรรณคดีเอง ชาติไทยเรามีวรรณคดีที่สำคัญอยู่หลายเรื่อง เช่น ไทรภูมิพระร่วง ลิลิตพระลอ ขุนช้างขุนแผน อิเหนา รามเกียรติ์ พระอภัยมณี หัวใจนักบวช มหาเวสสันดรชาดก โกลบ้าน ฯลฯ ผลงานเหล่านี้มีผู้สนใจกันมากทั้งที่เป็นร้อยแก้วและร้อยกรอง จนยกย่องให้เป็นวรรณกรรมที่มีค่าของชาติไทย

เมื่อวรรณคดีมีความสำคัญต่อชาติบ้านเมืองดังนี้แล้ว ก็ยิ่งทำให้เห็นชัดว่า การเรียนการสอนวิชาวรรณคดีไทยในโรงเรียนทวีความสำคัญยิ่งขึ้น เนื่องจากเป็นวิชาสำคัญวิชาหนึ่งในหมวดภาษาไทย ในการเรียนการสอนวิชาวรรณคดีไทยสมัยก่อน ๆ นั้น ตั้งแต่สมัยสุโขทัย¹ มา ยังไม่มีหนังสือแบบเรียน ทั้งที่ได้มีตัวอักษรไทยเกิดขึ้นแล้ว ต่อมาในสมัยอยุธยา ตรงกับรัชสมัยของสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พระโหราธิบดีได้แต่งหนังสือจินตมานฉนิล และใช้เป็นแบบเรียนเล่มแรกของไทย เป็นคำร่ำที่ว่าด้วยการอ่าน การเขียน การใช้เครื่องหมายต่าง ๆ ตลอดจนการแต่งคำประพันธ์ หนังสือจินตมานฉนิลได้ใช้เป็นแบบเรียนภาษาไทยตลอดมาจนถึงสมัย

¹ ใญ่จวรรณ สุนทรากุล, แบบเรียนวรรณคดีไทย, " วิวัฒนาการของแบบเรียนไทย (มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2517).

รัชกาลที่ 5 จึงเลิกใช้

นอกจากจินตคามณีแล้ว ยังมีหนังสือแบบเรียนเล่มอื่น ๆ คือ

ประถม ก. กา ไม่ปรากฏชื่อผู้แต่ง แต่งเป็นกลอนและกาพย์ เป็นการขยายความจากหนังสือจินตคามณี เนื้อเรื่องกล่าวถึงลักษณะวิชาการเขียน เริ่มจากมาตราแม่ ก.กา ถึงแม่เกย

ประถมมาลา ผู้แต่งคือพระเทพโมลี (ฟิ่งหรือผิ่ง) แห่งวัดราชบูรณะ ซึ่งแต่งในสมัยรัชกาลที่ 3 เป็นตำราแบบเรียนที่แต่งด้วยกลอนไพเราะมาก

อักษรนิติ พระอมรภากรรักขิต เจ้าอาวาสวัดบรมนิวาสเป็นผู้แต่ง แต่งราวสมัยรัชกาลที่ 4 เพื่อให้ศิษย์วัดเรียน

ในสมัยรัชกาลที่ 5 มีการปรับปรุงและขยายการศึกษาหลายประการ เริ่มจัดตั้งโรงเรียนหลวงขึ้นในวัง ใช้ครูที่เป็นชาวต่างประเทศ กำหนดเวลาเรียน เปลี่ยนแปลงบทเรียน คือยกเลิกแบบเรียนที่ใช้กันมาแต่ตั้งเดิมหมด ให้ใช้แบบเรียนที่พระยาศรีสุนทรโวหาร (น้อย อาจารยางกูร) แต่ง แบบเรียนที่พระยาศรีสุนทรโวหารแต่งไว้มี 6 เล่ม คือ มูลบทบรรพกิจ วาหนิต์นิกร อักษรประโยค สังโยคพิธาน ไพบรณพิจารณ์ พิศาลการ์ณฑ์ แบบเรียนทั้ง 6 เล่มนี้ถือว่ามีความสำคัญมาก เพราะก่อนหน้านั้น ไทยเราไม่มีหนังสือแบบเรียนที่เป็นมาตรฐานมาก่อนเลย

สมัยต่อมา มีการเปลี่ยนแปลงแบบเรียน คือ ยกเลิกแบบเรียนหลวงทั้ง 6 เล่มของพระยาศรีสุนทรโวหาร ให้ใช้แบบเรียนเร็วซึ่งกรมศึกษาธิการแต่งขึ้นใหม่แทน ต่อมา เมื่อตั้งกรมตำราขึ้น กรมตำรามีหน้าที่จัดทำ ตรวจสอบแก้ไข จัดพิมพ์แบบเรียน และมีการส่งเสริมให้เอกชนจัดทำแบบเรียนให้มีใช้มากขึ้น ก่อน พ.ศ. 2475 เรียกได้ว่าเป็นระยะที่ครูได้มีโอกาสเลือกแบบเรียนอย่างกว้างขวาง

จากประวัติความเป็นมาของแบบเรียนไทยดังกล่าวนี้ ทำให้เห็นว่าก่อนปี พ.ศ. 2499² หนังสือแบบเรียนวรรณคดีไม่ได้ถูกกำหนดแน่นอน แล้วแต่ครูผู้สอนจะกำหนดให้เรียน การเรียน

² เบญจวรรณ สุนทรากุล, เรื่องเดิม, หน้า 33 - 35.

วรรณคดีไม่ว่าจะเป็นเรื่องใดก็ตาม มักจะไม่ได้เรียนโดยตลอดทั้งเรื่อง หนังสือแบบเรียนวรรณคดีที่ใช้ศึกษาเล่าเรียนเป็นหนังสือที่คัดลอกมาจากวรรณคดีเรื่องต่าง ๆ โดยได้เลือกตอนที่เนื้อเรื่องอันเป็นคติหรือสมมุติชวนมาสนใจ มีโวหารและคำประพันธ์อันที่เกิน คัดลอกมาพิมพ์ขึ้นเป็นเล่มเล็ก ๆ ตัวอย่างหนังสือแบบเรียนวรรณคดีไทยในสมัยก่อน ได้แก่ เรื่องรามเกียรติ์ ตอนศึกกุมภกรรณ และตอนท้าวมาลีวราชว่าความ ฉับพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เรื่องสังข์ทองตอนเลือกคู่ สาเหตุหาวปลา และตอนศึกฉัตรฉัตรพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย เป็นต้น

ต่อมา ใน พ.ศ. 2499 กระทรวงศึกษาธิการได้ตั้งคณะกรรมการดำเนินการปรับปรุงหนังสืออ่านภาษาไทยขึ้น เพื่อทำหน้าที่คัดเลือก แก้ไขปรับปรุง และจัดทำหนังสือแบบเรียนวรรณคดีไทยขึ้นใหม่เพื่อให้เหมาะสมกับหลักสูตร สาเหตุแห่งการเปลี่ยนแปลงหนังสือแบบเรียนวรรณคดีไทยนั้น กล่าวได้ว่าเนื่องมาจากการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเตรียมอุดมศึกษาในปี พ.ศ. 2498 และนอกจากนี้ มีผู้วิจารณ์กันว่า หนังสือแบบเรียนวรรณคดีแบบเก่า ซึ่งคัดลอกเป็นตอนยาว ๆ จากวรรณคดีเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพียงเรื่องเดียว หรือเรียนเรื่องหนึ่งเรื่องใดโดยตลอด เช่น ร่ายยาวมหาเวสสันดรชาดกทั้ง 13 กัณฑ์ ลิลิตตะเลงพ่าย หรือหนังสือพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวบางเรื่อง ทำให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย คุ้มเหนื่อยเอง หนังสือแบบเรียนวรรณคดีที่จัดทำขึ้นในปี พ.ศ. 2499 จึงมีลักษณะที่แตกต่างออกไปจากหนังสือแบบเรียนวรรณคดีรุ่นก่อนขึ้นไป

กระทรวงศึกษาธิการ³ จึงได้แต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินการปรับปรุงหนังสืออ่านภาษาไทย ให้ช่วยกันจัดทำหนังสือแบบเรียนวรรณคดีไทย ตั้งแต่ระดับ ม.ศ.1 - ม.ศ.5 โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้นักเรียนได้มีแบบเรียนวรรณคดีไทย ที่ครูจะได้ใช้ในการสอนนักเรียนให้บรรลุผลของการเรียนภาษาไทยเต็มตามหลักสูตร แบบเรียนที่คณะกรรมการจัดทำขึ้นใหม่ให้ความสะดวกแก่ผู้สอนและผู้เรียน นักเรียนสามารถจะอ่านโดยตนเองได้เพราะมีคำอธิบาย

³กระทรวงศึกษาธิการ, ประวัติกระทรวงศึกษาธิการ 2435-2507 (พระนคร: โรงพิมพ์คุรุสภา, 2507) (พิมพ์เป็นที่ระลึกในวันครบเจ็ดสิบสองปีของกระทรวง วันที่ 1 เมษายน พุทธศักราช 2507).

ประกอบ มีประวัติผู้แต่ง คำชี้แจง คำศัพท์ ตลอดจนกิจกรรมเสนอแนะไว้ในคอนท้ายของเรื่อง
ทุกเรื่อง แบบเรียนที่จัดทำขึ้นใหม่ทุกระดับชั้นในแต่ละฉบับ จะมีทั้งประเภทวรรณคดีที่เป็น
ร้อยแก้ว ประเภทร้อยกรอง และประเภทบทละคร ที่กำหนดให้นักเรียนศึกษา นอกจากนี้ ยังมี
มีกิจกรรมท้ายบทที่จะช่วยแนะให้นักเรียนที่สนใจ ได้เห็นทางค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมจากเรื่อง
ฉบับสมบูรณ์ได้อีก

แบบเรียนเป็นอุปกรณ์ประกอบการเรียนที่สำคัญยิ่งอย่างหนึ่ง ที่มีบทบาทต่อทั้งครูผู้สอน
และนักเรียน โดยจะช่วยให้ผลของการเรียนการสอนดำเนินไปตามความมุ่งหมายของการศึกษา
ในแต่ละเหตุการณ์ และยังเป็นเครื่องกำหนดเนื้อหาวิชาและกิจกรรมต่าง ๆ อีกด้วย ทั้งแต่
มีแบบเรียนวรรณคดีไทยชนิดนี้ขึ้นมา โรงเรียนต่าง ๆ ทั่วประเทศก็ยังยึดเอาแบบเรียนเป็น
ตำราหลัก และใช้สอนในชั้นเรียนเรื่อยมา

ตั้งแต่ พ.ศ. 2514 จนกระทั่งถึงปัจจุบัน ได้มีความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับแบบเรียน
วิชาวรรณคดีไทยทวีขึ้น กล่าวคือ มีคนกลุ่มหนึ่งวิพากษ์วิจารณ์วรรณคดีไทยอย่างกว้างขวาง
ได้พากันตำหนิวรรณคดีดั้งเดิมของไทยที่อยู่ในแบบเรียนด้วยเหตุผลหลายประการ บ้างว่า⁴

วรรณคดีนั้นสร้างขึ้นโดยคนกลุ่มน้อย เพื่อรับใช้คนกลุ่มน้อย และ
ได้รับการเลือกสรรให้เป็นวรรณคดี โดยคนกลุ่มน้อยที่ถือตัวว่ามี
ความรุ่มากกว่าคนทั่วไป คือ ถูกประชาชนและกึ่งกึ่งประชาชน
ออกจากวรรณคดี แล้วก็ไม่สนใจจะกล่าวอีกว่า วรรณคดีเป็นมรดก
ทางวัฒนธรรมของประชาชน และต้องรักษาไว้โดยบรรจุอยู่ใน
แบบเรียนอีกเล่า

สันติค ปฎิมากรรม⁵ กล่าวว่า

จะอย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับหลักสูตรวรรณคดีควร
จะเกิดเป็นนอยางยิ่ง เพราะตำราเรียนวรรณคดีที่มีคเป็นเนื้อหา

⁴บทความของกองบรรณาธิการชัยพฤกษ์ เรื่อง "ทางสายใหม่ของวรรณคดีไทย,"
ชัยพฤกษ์, ปีที่ 21 ฉบับที่ 7 (กุมภาพันธ์, 2517), หน้า 7.

⁵สันติค ปฎิมากรรม, "วรรณคดีไทย วรรณคดีของใคร," รวมพลัง, เล่ม 3
(2517), หน้า 22.

โดยพยายามไปเน้นการศึกษาในด้านภาษาและวรรณศิลป์ ซึ่งเท่า
กับเป็นการมอมเมาความคิดของเยาวชนผู้บริสุทธิ์ให้มุ่งภายใน
ทัศนคติที่ไม่เป็นวิทยาศาสตร์และประชาธิปไตย เป็นเครื่องชี้ให้เห็น
ปรัชญาการศึกษาของไทย ที่มีโครงการศึกษาเพื่อคนส่วนใหญ่ที่
ถูกกดขี่ แต่เพื่อสืบทอดการกดขี่กันแรงให้ดำรงอยู่ต่อไปอีก

ชาตรี ศรีสยาม⁶ เขียนวิจารณ์ว่า "เรามักเมื่อหน่วยก่อการเรียน คอตำราเรียน
ที่ถูกกำหนดให้เรียน นี่เป็นเพราะเหตุใด เหตุที่เป็นเช่นนี้ส่วนหนึ่งและเป็นส่วนที่สำคัญคือ
ตำราเรียน"

สุชาติ สวัสดิ์ศรี⁷ เขียนเรื่องวรรณกรรมกับชีวิต พาดพิงถึงแบบเรียนวรรณคดีไทย
ว่า

...ประการที่หนึ่ง แบบเรียนวรรณคดีไทย ถูกยึดเย็บคิให้จำมาก
กว่าใหญ่ลึก ประการที่สอง แบบเรียนวรรณคดีไทย มีมากหลาย
เรื่อง จนเกินกว่าที่จะเรียนควยหัวใจให้ซาบซึ้งได้ตลอดกระษุ
เวลาที่กำหนดไว้ในห้องเรียน และบางเรื่องก็อยู่พนสมัย ไมนา
สนใจ ไม่สนุก ไม่สัมพันธ์กับชีวิตจริง

ประสิทธิ์ รุ่งเรืองรัตนกุล⁸ ได้เขียนเรื่อง วรรณกรรมไทย: กระบอกเสียงของลัทธิ
การเมือง ? ไว้ว่า

...ถึงแม้วรรณคดีไทยส่วนใหญ่จะมีความไพเราะ ภาษาและ
โวหารเป็นเลิศ แต่ก็มีเนื้อหาที่แคบแคบบุคคลไม่กี่คน และไม่เหมาะ
กับสมัยนี้ ตำราเรียนวิชาวรรณคดีไทย ของชั้นต่าง ๆ ตั้งแต่ประถม

⁶ชาตรี ศรีสยาม, "ชำแหละตำราเรียน," ยุวทัศน์, (มิถุนายน, 2517), หน้า 13.

⁷สุชาติ สวัสดิ์ศรี, "วรรณกรรมกับชีวิต," ปราชญ์สาร, ปีที่ 6, ฉบับที่ 5
(ก.ค.-ก.ย., 2515), หน้า 99.

⁸ประสิทธิ์ รุ่งเรืองรัตนกุล, "วรรณกรรมไทย: กระบอกเสียงของลัทธิการเมือง?"
อักษรศาสตร์วิจารณ์, ปีที่ 2, ฉบับที่ 3 (สิงหาคม, 2517), หน้า 6.

ศึกษาดังอุดมศึกษา จึงมีข้อบกพร่องอยู่มาก นักเรียนเมื่อ
วรรณคดีไทย สๆ เหตุข้อหนึ่งสืบเนื่องมาจากข้อบกพร่องของ
วรรณคดีไทยที่ไม่เหมาะกับยุคสมัย... ตำราแบบเรียนวรรณคดี
ไทยควรเปลี่ยนแปลงไฉนแล้ว

นอกจากนี้ ยังมีบทความที่พิมพ์ในวารสารต่าง ๆ อีกหลายฉบับ รวมทั้งหนังสือพิมพ์ที่
ชี้ให้เห็นถึงข้อบกพร่องของแบบเรียนวรรณคดีไทย และเนื้อหาที่บรรจุอยู่ในนั้น บางเรื่อง
รุนแรงถึงขนาดให้ทำการเผาวรรณคดีทิ้งเสียก็มี แต่บทความที่เขียนสนับสนุนวรรณคดีไทยก็มี
ไม่น้อย เช่น

ทิพย์⁹ เขียนเรื่องวรรณคดีไร้ค่าจริงหรือ ไว้ว่า

... วิชาวรรณคดีไทยในการเรียนการสอนนั้น หลายคนมองไปใน
แง่ที่ว่าวิชานี้เป็นวิชาที่นาเบื่อหน่ายเหมือนยาขม แต่ความจริงแล้ว
วรรณคดีก็คือวรรณคดี เนื้อหาของวรรณคดีก็คือความไพเราะ
ไพเราะทั้งเนื้อหาและงดงามด้วยศิลปะของกาพย์ยอกรองภาษา
ก่อให้เกิดอารมณ์สะเทือนใจ ดังนั้น มันจึงอยู่ที่ครูผู้สอนเองว่า
ใครสอนให้นักเรียนเข้าใจถึงเนื้อหาและอารมณ์ ตลอดจนความ
หมายที่แท้จริง หรือความหมายที่แฝงอยู่ในวรรณคดีบทนั้น ๆ ใดก็
เพียงไร

จะเห็นได้ว่า เรื่องนี้มีได้ค่าหนีวรรณคดี แต่ชี้ให้เห็นว่าความผิดพลาดของวรรณคดีอยู่ที่ครูผู้สอน
จรัส ทองเกษม¹⁰ ได้เขียนเรื่อง เราควรจะทำวรรณคดีทิ้งหรือไม่ กล่าววว่า

... ทำไมต้องเผาวรรณคดี ผมเองได้พยายามติดตามเรื่องนี้มา
แต่แรก แต่ไม่คิดว่าการเรียกร้องเช่นนี้จะมาจากความคิดของคุณ
ส่วนมาก เพราะผมเองก็มีลูกศิษย์ระดับมัธยมและอาชีวศึกษาอยู
มาก ที่เขาไม่เห็นด้วยกับความคิดให้เลิกเรียนวรรณคดี แต่กลับ
เห็นเป็นเรื่องตลกเสียดสีเสียอีก เมื่อทราบว่ามีผู้เรียกร้องให้เลิก
เรียนวรรณคดีและจัดการเผาทำลายเสีย

⁹ทิพย์, "วรรณคดีไทยไร้ค่าจริงหรือ" หนังสือพิมพ์สยามรัฐ ฉบับวันที่ 26 ตุลาคม
2517.

¹⁰จรัส ทองเกษม, "เราควรจะทำวรรณคดีทิ้งหรือไม่," สยามรัฐ ฉบับวันที่ 21
ตุลาคม 2517.

ข้อวิพากษ์วิจารณ์ทั้งในคำนักและคำที่บกพร่องของวรรณคดีที่คัดเลือกมาเป็นแบบเรียน
เช่นนี้ขยายตัวกว้างขวางออกไป กระทรวงศึกษาธิการซึ่งเป็นผู้กำหนดหลักสูตรการศึกษาของ
ชาติ แดลงเกี่ยวกับเรื่องนี้โดยอธิบดีกรมวิชาการ¹¹ (คุณหญิงอัมพร มีสุข) ได้ให้สัมภาษณ์แก่
นักหนังสือพิมพ์ว่า

... เรื่องแบบเรียนนั้นยอมรับว่ามี การผิดพลาดมาก แต่คงขอ
เวลาแก้ไขบ้าง และขณะนี้คงคณะกรรมการชั้นคณะหนึ่ง เพื่อ
ปรับปรุงหลักสูตรและแบบเรียนทุกระดับแล้ว โดยจะประมวลใหม่
มุ่งให้เนื้อหาสาระถูกต้องและดีที่สุด ส่วนภาษาไทยก็คงคง
กรรมการชั้นดำเนินการแก้ไขแล้ว เพราะเป็นเรื่องสำคัญยิ่ง ถ้า
ไม่ปรับปรุงภาษาไทยให้ดีกว่าแล้ว ต่อไปคนไทยก็จะเป็นคนไทยเค็มตัว

เมื่อการวิพากษ์วิจารณ์แพร่หลายมากขึ้นในหมู่นักเขียน นักวิจารณ์ ผู้ศึกษาวรรณคดีโดย
ทั่วไป และโดยเฉพาะในกลุ่มวัยรุ่นและคนหนุ่มสาวเช่นนี้แล้ว กระทรวงศึกษาธิการได้มีการ
เคลื่อนไหวทางการปรับปรุงหลักสูตรและแบบเรียนที่ถูกวิจารณ์ว่าชราภาพแล้ว

เหตุทั้งหลายเกี่ยวกับแบบเรียนที่ประมวลมานี้ ทำให้ผู้วิจัยมีความคิดและเป็นแรง
บันดาลใจอย่างมาก ที่จะวิจัยในเรื่องแบบเรียนวรรณคดีไทย เพราะผู้วิจัยเป็นทั้งผู้ที่เคยเรียน
และผู้ที่เคยสอนวิชาวรรณคดีไทย โดยใช้แบบเรียนวรรณคดีฉบับที่กำลังถูกวิพากษ์วิจารณ์อยู่
มาแล้ว ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญของแบบเรียนว่ามีบทบาทต่อกระบวนการเรียนการสอน
ในชั้นเรียนมาก จึงได้เลือกวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับแบบเรียนวรรณคดีไทย และเลือกแบบ
เรียนวรรณคดีไทยในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3

การที่ผู้วิจัยเลือกแบบเรียนวรรณคดีไทยชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มาวิเคราะห์ ก็ด้วยเห็น
ว่า ชั้นนี้เป็นชั้นสุดท้ายของระดับการศึกษาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น นักเรียนที่เรียนจบชั้นมัธยม
ศึกษาปีที่ 3 นี้แล้ว จะเริ่มแยกแขนงวิชาเรียนตามความสนใจ ความถนัด และความสามารถ
ของตน ซึ่งอาจจะเลือกเรียนต่อในชั้นเตรียมอุดมศึกษา หรือมีเดันนั้นก็เลือกเรียนต่อในสาย

¹¹ สัมภาษณ์อธิบดีกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (คุณหญิงอัมพร มีสุข),
ไทยรัฐ ฉบับวันที่ 24 กรกฎาคม 2517, หน้า 12.

วิชาที่พอเข้าใจอย่างหนึ่ง เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการทำมาหากินและดำรงชีพต่อไป อีกประการหนึ่งคือ แบบเรียนวิชาวรรณคดีไทยที่จะวิเคราะห์นั้น ได้ใช้กันมานานตั้งแต่ พ.ศ. 2503 แล้ว จึงน่าที่จะได้มาวิจัยดูว่า ผู้สอนกับผู้เรียนมีความเห็นต่อแบบเรียนเล่มนี้อย่างไร และแบบเรียนเล่มนี้ควรจะไ้มีการแก้ไขปรับปรุงอย่างไรบ้าง ผลของการวิจัยอาจจะชี้ให้เห็นถึงข้อดีและข้อบกพร่องของแบบเรียน รวมทั้งจะเป็นแนวทางในการปรับปรุงหนังสือแบบเรียนวรรณคดีไทยในชั้นนี้ต่อไป

แบบเรียนที่นี้จะช่วยเสริมบทเรียนของครูได้ และช่วยให้นักเรียนเรียนคึ้น มีสติปัญญาเฉียบแหลม เกิดความคิดสร้างสรรค์ ทั้งยังช่วยผ่อนคลายแรงครูในการสอนอีก ดังนั้น แบบเรียนจึงมีบทบาทและความสำคัญหลายประการ ซึ่งมีผู้คนควาและวิจัยเกี่ยวกับเรื่องนี้อยู่มาก กล่าวคือ

ชาคาศักดิ์ วชิรปรีชาพงษ์¹² ได้พูดถึงบทบาทและความสำคัญของแบบเรียนไว้ 7 ประการ คือ

1. ช่วยจัดลำดับและรวบรวมเนื้อหาวิชาในการเรียนการสอน
2. เป็นอุปกรณ์ที่มีเนื้อหาวิชาตามแนวหลักสูตร เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้ได้ครบถ้วน ตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตร
3. เป็นคู่มือแนะนำการทำกิจกรรมเพิ่มเติม และช่วยวางโครงการทำงานของนักเรียนในห้องเรียน
4. ช่วยให้ครูตั้งจุดมุ่งหมายการเรียนการสอนได้อย่างเหมาะสม
5. กระตุ้นให้นักเรียนรู้จักคิดหาเหตุผล วิจาร์ณเปรียบเทียบ
6. ช่วยแนะแนวทางให้นักเรียนได้ทดลองทฤษฎีที่เรียนมาแล้ว ว่าเป็นความจริงหรือไม่

¹²ชาคาศักดิ์ วชิรปรีชาพงษ์, "การวิเคราะห์หนังสือแบบเรียนวิทยาศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในแง่รูปแบบและวิธีการเสนอเนื้อหา" (ปริญานพินชมหามัณฑกิต วิทยาลัยการศึกษาประสานมิตร, 2515), หน้า 5.

7. ช่วยส่งเสริมให้มีแหล่งความรู้ ช่วยสรุปใ้ทั้งายพอเหมาะกะกับวัยและความสนใจ
ของนักเรียน

นอกจากนี้ ยังมีผู้กล่าวถึงความสำคัญของแบบเรียนอีก คือ ประทีป จรัสรุ่งรวิวาร¹³
ซึ่งกล่าวไว้ดังต่อไปนี้

1. แบบเรียนเป็นอุปกรณ์การสอนสำคัญชนิดหนึ่ง ที่มีบทบาทต่อการรวบรวมเนื้อหา
วิชา จุดมุ่งหมายของการเรียนการสอน
2. ช่วยแนะนำกิจกรรมผละวัตคู่ประกอบการสอนที่เกี่ยวข้องกับการเรียน
3. ช่วยเสริมสร้างนิสัยรักการศึกษากันคว่าด้วยตนเอง และฝึกทักษะในการอ่าน
เพิ่มเติมและฝึกนักเรียนให้รู้จักคิดหาเหตุผล วิเคราะห์เปรียบเทียบ สรุปความจริงที่ตนคว่า และ
เข้าใจว่าส่วนใดของแบบเรียนเป็นความคิดส่วนตัวของผู้แต่ง ส่วนใดเป็นความจริง
4. เป็นศูนย์กลางให้นักเรียนที่มีความแตกต่างระหว่างบุคคล ได้ร่วมเรียนเรื่อง
เดียวกัน และเข้าใจเรื่องราวในแนวเดียวกัน
5. เป็นอุปกรณ์ที่มีเนื้อหาวิชาหลักสูตร เพื่อให้นักเรียนศึกษาหาความรู้ได้เต็ม
ความมุ่งหมายของหลักสูตร และตามวัตถุประสงค์ของโรงเรียน ดังนั้น แบบเรียนจึงมีบทบาท
ช่วยส่งเสริมการปรับปรุงหลักสูตร
6. ช่วยสื่อความหมายให้ครูและนักเรียน เข้าใจเนื้อหาเรื่องเดียวกันได้ตรงกัน
เพื่อดำเนินการเรียนการสอนให้บรรลุผลสำเร็จ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹³ ประทีป จรัสรุ่งรวิวาร, "การวิเคราะห์หนังสือแบบเรียนวิทยาศาสตร์ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในแง่รูปแบบและวิธีการเสนอเนื้อหา" (ปริญญาโทพนธมหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชา-
การศึกษาประสานมิตร, 2514).

ธีรศักดิ์ อัครบวร¹⁴ ได้กล่าวถึงคำกล่าวของ เจมส์ คับลิว บราวน์ ไวในวิทยานิพนธ์
ของเขาถึงประโยชน์ของแบบเรียน ว่า

บุคคลากรในโรงเรียนทุกคนยอมรับว่าแบบเรียนเป็นสิ่งที่มีความหมาย
มากมายในการสอนในชั้นเรียน ประโยชน์ที่สำคัญ ๆ ของแบบ
เรียน มี

1. เป็นอุปกรณ์ราคาถูก ใช้ได้นาน คือใช้แล้วใช้อีกได้ตาม
ต้องการ
2. เป็นที่ยอมรับกันว่า แบบเรียนเป็นอุปกรณ์ที่ช่วยให้เด็กศึกษา
เป็นรายบุคคลได้ดี เด็กสามารถเรียนคนละสิ่งได้ในเวลาเดียวกัน
ทั้งยังเรียนรู้ซ้ำก็ครั้งก็โตตามอัธภาพ นอกจากนี้ ครูสามารถมอบ
หมายงานต่าง ๆ ตามกำลังของเด็กแต่ละคนได้โดยการใชแบบ
เรียน
3. แบบเรียนช่วยสร้างหน่วยขึ้นในห้องเรียนได้ แบบเรียนส่ง
เสริมกิจกรรมการเรียน ให้ประสบการณ์การอ่าน และในแบบ
เรียนจะมีคตินิยมใหม่ ๆ ซึ่งผู้เชี่ยวชาญเขียนไว้ในแบบเรียนนั้น ๆ
4. แบบเรียนช่วยให้เด็กเรียนรู้วิธีการศึกษาเป็นแหล่งหลักฐาน
และช่วยแก้ปัญหาต่าง ๆ ให้เด็กได้ สำหรับครูนั้น แบบเรียนช่วย
ปรับปรุงทักษะของครู เพราะแบบเรียนเขียนขึ้นโดยผู้เชี่ยวชาญ
หรือครูที่มีประสบการณ์มาก ๆ ผู้เริ่มเป็นครูจึงได้ประโยชน์มาก

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹⁴ธีรศักดิ์ อัครบวร, "ขนาดและแบบตัวพิมพ์ไทยที่เหมาะสมแก่แบบเรียนระดับมัธยม
ศึกษา" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2514,
หน้า 39.

กอง เคลือบพณิชกุล¹⁵ ได้ยกคำกล่าวของ กักกลัสส์ ที่กล่าวไว้ในหนังสือ The High School Curriculum และคำกล่าวของ Shores ที่กล่าวไว้ในหนังสือ Instructional Materials มาสรุปถึงประโยชน์และความสำคัญของแบบเรียน ดังนี้

1. ช่วยจัดลำดับและรวบรวมเนื้อหาวิชาในการเรียนการสอน
  2. เป็นอุปกรณ์การสอนอันสำคัญที่มีเนื้อหาวิชาของหลักสูตร เพื่อให้นักเรียนศึกษาหาความรู้ได้เต็มตามความมุ่งหมายของหลักสูตร และคามวัตถุประสงค์ของโรงเรียน ดังนั้น แบบเรียนจึงมีบทบาทช่วยส่งเสริมปรับปรุงหลักสูตร
  3. ช่วยเสริมสร้างนิสัยรักการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง และฝึกทักษะในการอ่านเพิ่มเติม เพื่อกระตุ้นและฝึกให้นักเรียนรู้จักคิดหาเหตุผล วิเคราะห์เปรียบเทียบ สรุปความจริงที่ค้นคว้าและเข้าใจว่าส่วนใดของแบบเรียนเป็นความคิดส่วนตัวของผู้แต่ง ส่วนใดเป็นความจริง
  4. เป็นศูนย์กลางให้นักเรียนที่มีความแตกต่างระหว่างบุคคล ได้ร่วมเรียนเรื่องเดียวกัน
  5. เป็นคู่มือแนะนำการทำกิจกรรมเพิ่มเติม และวัสดุประกอบการเรียนการสอน กับช่วยวางโครงการทำงานของนักเรียนในห้องเรียน
  6. ส่งเสริมให้มีแหล่งความรู้ ช่วยสรุปให้ง่ายพอเหมาะแก่วัย ความสนใจของผู้เรียน
  7. ช่วยสื่อความหมายให้ครูและนักเรียน เข้าใจเนื้อหาเรื่องเดียวกันได้ตรงกัน เพื่อดำเนินการเรียนการสอนให้บรรลุผลสำเร็จ
- แมกซ์เวลล์¹⁶ ได้กล่าวถึงความสำคัญและประโยชน์ของแบบเรียนไว้ดังนี้

¹⁵กอง เคลือบพณิชกุล, "การศึกษาเรื่องความเหมาะสมของเนื้อหาในแบบเรียน วรรณคดีในชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย" (ปริทัศน์นิพนธ์มหาบัณฑิต วิทยาลัยวิชาการศึกษา ประสานมิตร ปี 2516), หน้า 3-4.

¹⁶O.R. Maxwell, The Selection of Textbooks (Houghton Mifflin Company, N.Y., 1951), pp. 10-12.

1. เป็นแหล่งที่ให้ความรู้ที่ถูกต้อง
2. เป็นแหล่งวิชาการให้นักเรียนได้ศึกษาค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับ

เรื่องนั้น ๆ

3. ช่วยเรียบเรียงเนื้อหาวิชา และเป็นมาตรฐานสำหรับครูในการเลือกเนื้อหาที่จะนำมาสอน

4. ช่วยประหยัดเวลา คือช่วยให้ครูได้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ โดยไม่ต้องเสียเวลาในการค้นคว้ามากนัก

บทบาทของแบบเรียนตามที่มีผู้ศึกษาค้นคว้าและเสนอความสำคัญไว้นั้น ทำให้เห็นได้ชัดว่า แบบเรียนมีส่วนที่เหมือนกัน คือ แบบเรียนเป็นอุปกรณ์การสอนที่รวบรวมเนื้อหาวิชาในการเรียนการสอน ตลอดจนจุดมุ่งหมายของการเรียน และช่วยแนะนำกิจกรรมรวมทั้งโครงการสอนของครู ที่จะช่วยให้นักเรียนได้รับความรู้ มีเหตุผล สามารถสรุปความจริงด้วยตนเองได้ว่า ทฤษฎีที่เรียนมาเป็นความจริงหรือไม่ นอกจากนี้ ยังเป็นสิ่งที่ช่วยสื่อความหมาย ให้ครูและนักเรียนเข้าใจเนื้อหาในเรื่องเดียวกันได้ตรงกัน เพื่อให้การเรียนการสอนดำเนินไปและประสบผลสำเร็จ

งานด้านการเขียนและงานวิจัยอื่นที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องการวิเคราะห์แบบเรียนวรรณคดีไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ยังไม่เคยมีผู้ใดวิจัยมาก่อน แต่งานด้านการเขียนและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการวิเคราะห์แบบเรียน ซึ่งมีแนวใกล้เคียงกันมีอยู่บ้าง เท่าที่ค้นคว้ารวบรวมได้มีดังนี้ คือ

งานด้านการเขียนที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยนี้

ในปี พ.ศ. 2500 เสนาะจิตร สุวรรณโพธิ์ศรี¹⁷ ได้เขียนบทความเรื่อง "การ

¹⁷ เสนาะจิตร สุวรรณโพธิ์ศรี, "การเขียนหนังสือแบบเรียนสำหรับเด็กในประเทศฟิลิปปินส์," ศูนย์ศึกษา, ฉบับที่ 41-42 (มิถุนายน-กรกฎาคม, 2500).

เขียนหนังสือแบบเรียนสำหรับเด็กในประเทศฟิลิปปินส์¹⁸ กล่าวว่า ก่อนที่จะลงมือจัดทำแบบเรียน ในประเทศฟิลิปปินส์เขาจะมีการตั้งคณะกรรมการขึ้นคณะหนึ่ง สำหรับแนะนำหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ของการเขียนแบบเรียน โดยเน้นในเรื่องที่จะต้องให้แบบเรียนสอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของเด็กแต่ละวัย เนื้อเรื่องที่จะเขียนต้องเขียนตามหลักสูตร ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้ และการเขียนจะต้องพิจารณาถึงจำนวนหน้า จำนวนคำของ แต่ละบรรทัด ขนาดตัวอักษร ขนาดของว่างระหว่างบรรทัดของหนังสือแบบเรียนแต่ละเล่ม โดยมีคณะกรรมการชุดหนึ่งคอยช่วยเหลือในกรณี คณะกรรมการมี 17 คน เป็นชาย 9 หญิง 8 รวมทั้งช่างภาพและเสมียนพิมพ์ดีด บุคคลเหล่านี้จะมีวัยแตกต่างกันมาทำงานร่วมกัน ทุกคนมีโอกาสแสดงความคิดเห็นอย่างเต็มที่ ขณะเดียวกัน ก็ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นด้วย เขาใช้หลักในการทำแบบเรียนโดยพิจารณาถึงเรื่อง คำพูดที่ใช้ รูปประโยค จุดสุดยอดของเรื่อง (Climax) ก่อนจะเขียน เขาจะทำการศึกษาเด็กเพื่อดูความต้องการของเด็ก แล้วจึงเขียนโดยคณะครูในหมวดวิชานั้น ๆ มีผู้เชี่ยวชาญเป็นที่ปรึกษาช่วยเหลือแนะนำ หรือเขียนโดยคณะผู้จัดทำแบบเรียนและหลักสูตรซึ่งได้รับการเลือกตั้ง เมื่อเขียนแบบเรียนเสร็จแล้ว ผู้เชี่ยวชาญจะนำมาพิจารณาแก้ไขข้อบกพร่องเป็นที่พอใจ แล้วจึงจะทำเป็นรูปเล่มต่อไป ข้อที่น่าสนใจคือ เมื่อทำหนังสือออกมาเป็นรูปเล่มแล้ว จะมีการทดลองใช้กับเด็กที่เขาได้ศึกษาก่อนหน้า เมื่อเห็นว่าได้ผลดีจึงจะยึดเป็นหนังสือแบบเรียนฉบับถาวรต่อไป แต่ถ้าไม่ได้ผล จะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงเสียใหม่ให้ใช้ได้เป็นผลดี ซึ่งลักษณะเช่นนี้อาจจะเป็นการสิ้นเปลืองทั้งเวลาและเงินทอง แต่ก็ช่วยให้เด็กนักเรียนได้รับประโยชน์จากแบบเรียน ช่วยให้การเรียนการสอนไม่น่าเบื่อ นับว่าเป็นผลได้ที่คุ้มค่างับเวลาและเงินทองที่เสียไป

ในปี พ.ศ. 2505 รองรัตน์ อิศรภักดี และ เทือก กุสุมา ณ ออยุธยา¹⁸ ได้เขียนไว้ในหนังสือวิธีสอนภาษาไทย ตอน 1 เรื่องแบบเรียนวรรณคดีไทยว่า

¹⁸รองรัตน์ อิศรภักดี และ เทือก กุสุมา ณ ออยุธยา, "แบบเรียนวรรณคดีไทย," วิชาชุดครูประกาศนียบัตรครูมัธยม ของคุรุสภา ภาษาไทย ตอน 1 วิธีสอนภาษาไทย ปี 2505, หน้า 173-176.

แบบเรียนไม่ว่าจะเป็นสำหรับวิชาวรรณคดีหรือวิชาอะไร ใด ๆ
ยอมรับว่ามีความสำคัญไม่ใช่น้อยในการสอนการเขียนของครู
และนักเรียน ดังเช่นอาจกันว่าเรียนวิชานั้น วิชาใดก็ เพราะโค
แบบเรียนดีของครคนนั้นอาจารย์คนนั้น เป็นคน ความจริงของยอมรับ
รับว่าแบบเรียนมีอิทธิพลในการศึกษาไม่น้อยเลย โคไซแบบเรียนดี
เล็กก็ยอมรับมีความรัก

นอกจากนั้น ยังกล่าวถึงการเลือกแบบเรียนว่า

ในเมืองไทยเรา กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้เลือกแบบเรียน ทำให้
เกิดมีการวิจารณ์ว่าควรให้สิทธิเสรีแก่โรงเรียนในการเลือกโค
แบบเรียนโดยไม่บังคับ แต่แล้วก็มีเสียงคัดค้านขึ้นมาอีกว่า ถ้าให้
สิทธิเสรีแก่โรงเรียนแล้ว ผู้ที่จะยุ่งยากคือผู้ปกครองและเด็กนั่นเอง
ในต่างประเทศ เช่นสหรัฐอเมริกา เขาใช้วิธีสายกลางเลือกแบบ-
เรียน ไม่ยอมให้เอกชนเขาไปขายในโรงเรียน แต่ฝ่ายบริหารเขา
จะตั้งกรรมการคณะหนึ่งเป็นผู้เลือก เลือกแล้วก็ใช้เป็นระยะเวลา
หนึ่งและในเขตการศึกษาหนึ่ง มีโคบังคับโดยทั่วไป ฉะนั้น การจัด
แบบเรียนวรรณคดีไทยให้เหมาะสมจริง ๆ จึงต้องใช้ความคิดใหม่
คือหยิบเอาสิ่งละอันพรอดละน้อย นนฉีกินหนอย รอยแหว่งบาง
รอยกร่องบาง เลือกมาเรียนหลาย ๆ รส วิธีจัดเช่นนี้ก็ดูจะยุติ
เป็นที่พอใจด้วยกันทุกฝ่าย

ในปี พ.ศ. 2507 กอ สวัสดิ์พาณิชย์¹⁹ เขียนเกี่ยวกับแบบเรียนไว้ในวารสาร
ศูนย์ศึกษา ว่า

แทบจะกล่าวได้ว่า การสอนวิชาต่าง ๆ แทบทุกวิชาต้องอาศัย
หนังสือแบบเรียนเป็นคู่มือ เรื่องของหนังสือแบบเรียนจึงเป็นเรื่อง
ที่ครูและผู้ปกครองควรที่จะเอาใจใส่ และถ้าเป็นไปได้ก็ควรที่จะตีพิมพ์
หรือเสนอขอคิดเห็นในการปรับปรุงให้ดีขึ้น หนังสือเรียนมีหลาย
ประเภท ประเภทแบบเรียนซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า Textbook

¹⁹ กอ สวัสดิ์พาณิชย์, "หนังสือแบบเรียนของเด็ก," วารสารศูนย์ศึกษา (มีนาคม,
2507), หน้า 18-21.

หนังสือประเภทนี้เขียนขึ้นเพื่อให้ใช้ในการสอนวิชาไวยากรณ์ไทย โดยเฉพาะ นอกจากนั้น แบบเรียนยังคงเขียนเพื่อการสอนในชั้นใดชั้นหนึ่งให้แก่ชัคควาย เวลาเขียนแบบเรียน ผู้เขียนคงเขียนให้ตรงกับหลักสูตร โดยเหตุที่แบบเรียนเป็นหนังสือที่สำคัญมาก จึงควรมีการควบคุมและตรวจตราก่อนที่จะอนุญาตให้ใช้ในโรงเรียนได้ เรายอมรับกันว่าแบบเรียนเป็นหนังสือที่สำคัญที่สุดสำหรับการศึกษากังนั้น เราจึงควรหันมาเพ่งเล็งเรื่องแบบเรียนให้มากเป็นพิเศษ

สำหรับแบบเรียนวรรณคดีไทยในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้มีผู้ให้ข้อคิดต่าง ๆ ไว้คือ ในปี พ.ศ. 2508 สว่าง²⁰ ได้พูดถึงความเหมาะสมของการเรียนวรรณคดีไทยชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ไว้ว่า

1. ได้รวมเรื่องประวัติของผู้แต่งไว้หลายท่าน ทำให้นักเรียนได้รู้จักท่านทั้งหลายเหล่านั้นพร้อมทั้งงานของท่าน โดยได้อ่านประวัติย่อ ๆ
2. จากหนังสือนี้ ผู้อ่านจะได้เห็นลีลาการแต่งหลายประเภท เช่น โคลง กลอน กวี กวี ปรากฏา นิทาน และการแต่งประวัติบุคคลสำคัญ เป็นต้น
3. ได้คัดตอนมาจากหนังสือหลายเล่ม เป็นการชวนให้นักเรียนคิดคำถามและค้นคว้าหาอ่านค้อมต่อ ๆ ไป นับว่าเป็นการส่งเสริมการอ่านที่ดีที่สุด
4. เรื่องทุกเรื่องในหนังสือนี้ ล้วนเป็นเรื่องที่คัดเลือกมาแล้วว่า เป็นเรื่องที่มีคุณประโยชน์ จึงไม่เป็นพิษเป็นภัยแก่นักเรียน
5. จัดทำขึ้นเพื่อช่วยการอ่านของนักเรียนโดยแท้ กล่าวคือ ทำบายของทุกบทมีคำอธิบายศัพท์และกิจกรรม เพื่อให้ทดสอบความเข้าใจ ช่วยให้เกิดความรู้จริงจริง
6. จัดเรื่องยากง่ายไว้เหมาะสมกับวัยของนักเรียน ไม่ยากจนเกินเข้าใจ ไม่ง่ายจนชวนเบื่อ กังนั้น จึงชวนให้นักเรียนอ่านได้โดยสนุกสนาน

005649

²⁰สว่าง, "จากวรรณคดีไทยชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3," ชัยพจน์, 21: 10-13

1 พ.ย., 22: 12-15 15 พ.ย., 23: 14-16 1 ธ.ค., 2508.

7. จากหนังสือนี้ นักเรียนอาจยึดถือเอาเป็นแบบอย่างของการแต่งโคลงเรื่อง เพราะได้คัดสรรมาแล้วว่า แต่งได้ไพเราะ และสมควรเป็นแบบอย่างอันดีได้

ในปี พ.ศ. 2509 เกทหลง พานิช²¹ ได้เขียนบทความเรื่อง ข้อคิดบางประการ เกี่ยวกับแบบเรียนภาษาไทย แสดงให้เห็นถึงประโยชน์ของการกำหนดหนังสือแบบเรียนให้มีหลาย ๆ เรื่องอยู่ในเล่มเดียวกันว่า

1. ให้นักเรียนได้ทราบว่า ชาติไทยเรามีหนังสือที่นำอ่านหลายเล่ม ถ้านักเรียนได้เรียนเพียงปีละ 1-2 เรื่อง อาจเข้าใจผิดไปว่าเรามีหนังสือน้อยเล่ม

2. ในหลายเรื่องนี้ คงจะมีบางเรื่องที่นักเรียนสนใจเป็นเหตุให้นักเรียนแสวงหาอ่านต่อในฉบับสมบูรณ์ แม้ในขณะที่เป็นนักเรียนยังไม่มีโอกาส ก็จะมีคามมุ่งหมายคิดอยู่ในใจของนักเรียนในภายภาคหน้า เมื่อมีโอกาสก็定会อ่าน

3. การเรียนหนังสือเพียงปีละ 1-2 เรื่อง ถ้าบังเอิญเป็นเรื่องที่นักเรียนไม่ชอบ นักเรียนก็จะต้องทนเรียนต่อไป เพียงเพื่อสอบได้ มิได้เรียนด้วยความรักศิลปะทางวรรณคดี และต้องทนเรียนตลอดไปอย่างไม่มีความสุขใจ

4. การได้เรียนหลายเรื่องในปีเดียว แม้ว่าจะมีบางเรื่องที่นักเรียนไม่ชอบ ก็คงจะมีบางเรื่องที่ชอบ นับว่าได้เปลี่ยนรสวรรณคดีไปตามโอกาส ไม่ทำให้นักเรียนเบื่อหน่ายอยู่นาน

หลักเกณฑ์ในการเลือกหนังสือแบบเรียนวรรณคดีไทย กล่าวได้ว่า ควรจะไ้รวบรวมผลงานของนักเขียนไทยที่คึกเคยทุกสมัย โดยเฉพาะนักเขียนสมัยใหม่ที่ใกล้ตัวเด็ก เพื่อให้เด็กได้เห็นพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงของสังคม ระบบค่านิยม ความคิด และศิลปการแสดงออกทางวรรณศิลป์ของคนไทยสมัยต่าง ๆ

วิทยานิพนธ์ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่วิทยานิพนธ์ที่มีผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับปัญหาของกระบวนการเรียนการสอนอันเนื่องมาจากหนังสือแบบเรียนวรรณคดีไทย คือ

²¹ เกทหลง พานิช, "ข้อคิดบางประการเกี่ยวกับแบบเรียนภาษาไทย," วารสารวิสาณัติศึกษา, 5: 5-9 กันยายน 2509.

ในปี พ.ศ. 2514 มัทนียา แสงสัครัตน์²² ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ปัญหาการใช้แบบเรียนภาษาไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาปัญหาการใช้แบบเรียนในการสอนภาษาไทย เพื่อให้ไ้ทราบถึงความเข้าใจในการใช้แบบเรียน เป็นแนวทางในการสอนว่า ครูและนักเรียนมีความเข้าใจอย่างไร

ผลของการวิจัย ครูเห็นพ้องกันเป็นส่วนใหญ่ที่จะเปลี่ยนแปลงเนื้อเรื่องในหนังสือวรรณคดีไทยเล่ม 1 - 3 เป็นบางเรื่อง เพื่อให้เหมาะสมกับระดับชั้นเรียน ครูต้องการให้มีแบบเรียนหนังสือหลักภาษาและการใช้ภาษาขึ้นเป็นมาตรฐาน เพื่อสะดวกในการสอน และเป็นหลักฐานข้อเท็จจริงที่เชื่อถือได้ต่อไป นอกจากนี้ ครูเห็นว่าแบบเรียนภาษาไทยที่ใช้ ยังมีตัวสะกดการันต์มีอยู่มาก ซึ่งต้องการให้มีการพิจารณาแก้ไข และกระทรวงศึกษาธิการควรจัดให้มีหนังสือประกอบการค้นคว้า รวมทั้งคู่มือเพิ่มขึ้น เพราะยังมีน้อยไป ทำให้ครูและนักเรียนประสบปัญหาในด้านการเรียนการสอน

ในปี พ.ศ. 2516 บุปผา ทวีสุข²³ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความสนใจในเนื้อหาแบบเรียนวรรณคดีไทยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3" โดยมีความมุ่งหมายที่จะศึกษาว่านักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 มีความสนใจในเรื่องที่ปรากฏในหนังสือแบบเรียนวรรณคดีไทยเล่ม 3 มากน้อยเพียงไร เพราะเหตุใด สนใจเรื่องร้อยแก้วหรือร้อยกรอง สนใจเรื่องคัดตอนมาหรือเรื่องเต็ม เด็กที่มีเพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และระดับการศึกษาพื้นฐานของผู้ปกครองต่างกัน จะมีความสนใจในเรื่องต่าง ๆ ในแบบเรียนวรรณคดีไทยต่างกันหรือไม่

ผลของการวิจัย เรื่องในแบบเรียนวรรณคดีไทยที่นักเรียนชอบจะเป็นเรื่องสนุกสนาน ไม่ยากจนเกินไป เช่น นิทานเวตาล นิราศพระบาท จดหมายจางวางท้าว ฯลฯ ส่วนเรื่องที่

²²มัทนียา แสงสัครัตน์, "ปัญหาการใช้แบบเรียนภาษาไทยในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น" (วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2514).

²³บุปผา ทวีสุข, "ความสนใจในเนื้อหาแบบเรียนวรรณคดีไทยชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3" (ปริญญาโท วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, 2516).

นักเรียนไม่สนใจก็เพราะเนื้อเรื่องไม่สนุกสนาน ไม่ชวนติดตาม และค่อนข้างยากเกินไป เช่น ประวัติอาจารย์ ความสุข หัวใจนักปราชญ์ ฯลฯ สำหรับประเภทร้อยแก้วและร้อยกรอง นักเรียนชอบเรื่องร้อยกรองมากกว่า โดยเฉพาะพวกโคลงและกลอน ส่วนเรื่องที่คัดคองมา กับเรื่องฉันทนา นักเรียนสนใจเรื่องที่คัดคองมากกว่า นอกจากนี้ ยังพบว่า นักเรียนสนใจมากในเรื่องที่เป็นละครสุภาพ นิตานคำกลอน นวนิยาย และสารคดีเชิงวิทยาศาสตร์ นวนิยายลึกลับ เรื่องผจญภัย นิตาน เรื่องที่นักเรียนสนใจน้อย ได้แก่ สารคดีเกี่ยวกับเทคนิค อุตสาหกรรม เกษตร ศาสนา (ธรรมะ)

ในปีเดียวกัน กอง เคลือบพนิชกุล²⁴ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "การศึกษาเรื่องความเหมาะสมของเนื้อหาในแบบเรียนวรรณคดีไทยชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย" โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาเนื้อหาในแบบเรียนว่า มีความสอดคล้องกับความสนใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเพียงใด และเพื่อสำรวจความคิดเห็นของครูผู้สอนเกี่ยวกับลักษณะของหนังสือแบบเรียนว่า มีความเหมาะสมกับการเรียนวรรณคดีไทยในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายเพียงใด

ผลของการวิจัย เนื้อหาของเรื่องส่วนมากเป็นที่สนใจของผู้เรียน และยังมีเนื้อหาของเรื่องที่จะต้องปรับปรุงแก้ไขอีกคือ เรื่องเมืองอุทอง จันทบุรีปราสาท จันทบูรราชทูตไทย ฯลฯ ผู้เรียนมีความสนใจเรียนเรื่องประเภทร้อยกรองมากกว่าร้อยแก้ว สำหรับกิจกรรมส่วนมากสอดคล้องกับความมุ่งหมายของการสอนภาษาไทยในหลักสูตร ครูผู้สอนมีความเห็นว่า เรียนจากเรื่องฉันทนาดีกว่าเรียนจากเรื่องที่คัดเลือกตัดเอามาเฉพาะบางตอน สิ่งที่ควรปรับปรุงแก้ไขคือ เนื้อหาของเรื่องที่คัดคองมาเฉพาะบางตอน คำอธิบายศัพท์ รูปภาพ กิจกรรม และแบบฝึกหัด เป็นต้น

ในปี พ.ศ. 2517 นิตยา บุญหงส์²⁵ ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความสนใจของนักเรียน

²⁴กอง เคลือบพนิชกุล, เรื่องเดิม.

²⁵นิตยา บุญหงส์, "ความสนใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ต่อเนื้อหาแบบเรียนวรรณคดีไทย" (ปริญญาณิพนธ์ วิทยาลัยวิชาการศึกษาประสานมิตร, 2517).

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ต่อเนื้อหาแบบเรียนวรรณคดีไทย" วัตถุประสงค์คือต้องการทราบว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 มีความสนใจในแบบเรียนวรรณคดีไทย เล่ม 1 มากน้อยเพียงใด เพราะเหตุใด สนใจเรื่องร้อยแก้วหรือร้อยกรอง สนใจเรื่องที่ถูกตอมนมาหรือฉบับเต็ม นักเรียนที่เพศ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ระดับการศึกษาของบิดามารดาหรือผู้ปกครองต่างกัน จะมีแนวโน้มความสนใจเรื่องต่าง ๆ ในแบบเรียนในลักษณะเช่นไร นอกจากนี้ ยังศึกษาถึงความสนใจของนักเรียนที่มีต่อเรื่องอื่น ๆ นอกเหนือไปจากเรื่องในแบบเรียน

ผลการวิจัยสรุปได้ว่า เรื่องต่าง ๆ ในแบบเรียนวรรณคดีไทย นักเรียนสนใจเรื่องนิทานทองอิน เรื่องนางพระโขนงที่สอง เป็นลำดับที่หนึ่ง นิทานเรื่องมหากษัตริย์ เป็นลำดับที่สอง และลำดับที่ลดหลั่นลงมาคือ นิทานเรื่องพญานกออก กลอนสุภาพ "พ่อแม่รังแกฉัน" ฯลฯ นักเรียนสนใจเรื่องร้อยแก้วมากกว่าร้อยกรอง นักเรียนส่วนใหญ่ชอบเรื่องต่าง ๆ ในแบบเรียน เพราะเนื้อเรื่องสนุกสนาน มีสுவามิคสอนใจ นักเรียนสนใจวรรณคดีฉบับเต็มมากกว่าวรรณคดีที่ถูกตอมนมา ความสนใจเรื่องอื่น ๆ นอกเหนือจากเรื่องในแบบเรียน ปรากฏว่านักเรียนสนใจเรื่องประเภทร้อยแก้วมากกว่าร้อยกรอง เช่น พวกนวนิยาย การผจญภัย ตำนาน การเมือง ฯลฯ

ในต่างประเทศก็มีผู้สนใจศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องแบบเรียนอยู่เหมือนกัน โดยเฉพาะงานค้นคว้าที่เกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการเลือกหนังสือแบบเรียนวรรณคดี มีผู้ค้นคว้าไว้หลายคน ซึ่งนับว่าเป็นประโยชน์ต่อแนวทางการวิจัยครั้งนี้ คือ

ในปี ค.ศ. 1953 Paul J. Leonard²⁶ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ *Developing the Secondary Curriculum* เกี่ยวกับการเลือกหนังสือแบบเรียนวรรณคดี โดยให้ความเห็นว่า การบรรจุเนื้อหาในหนังสือแบบเรียนวรรณคดีที่สอนในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา จะต้องพิจารณาตามหลักเกณฑ์ดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 เลือกเนื้อหาจากเรื่องอมตะของนักประพันธ์ทั้งหลาย เพื่อใช้ส่งเสริมทักษะในการอ่านและการพูด และแนะนำให้นักเรียนได้คุ้นกับวรรณคดีที่ดี

²⁶Paul J. Leonard, *Developing The Secondary Curriculum* (N.Y.: Rinehart, 1953), p. 39.

ขั้นที่ 2 เปลี่ยนแนวการเรียนวรรณคดีจากวิธีการเดิม คือเรียนอ่านเอาเรื่องมาเป็นศึกษาประวัติผู้แต่ง และประวัติวรรณคดีควบคู่กันไปกับเนื้อหาของเรื่อง

ขั้นที่ 3 คัดเลือกเรื่องดี ๆ ที่เป็นผลงานชั้นเยี่ยมของผู้แต่งที่มีคุณค่า สัก 2 - 3 เรื่องเป็นอย่างน้อย

ในปีเดียวกันนี้ Chester T. Mcnerney²⁷ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ The Curriculum เกี่ยวกับการเลือกเรื่องในแบบเรียนวรรณคดีว่า "เขวชนควรจะได้อ่านเรื่องราวต่าง ๆ จากรูปภาพ จากเนื้อเรื่องและบทร้อยกรองเรื่องง่าย ๆ และให้สามารถจับใจความในเรื่องที่สลับซับซ้อนได้ การเริ่มต้นเรียนวรรณคดีของเด็กวัยรุ่นนี้ ควรใช้วิธีการกระตุ้นให้ผู้นั้นมีความกระตือรือร้น อยากเรียนอยากรู้ด้วยตนเอง"

ในปี ค.ศ. 1960 Edward A. Krug²⁸ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ The Secondary Curriculum โดยศึกษาและวิเคราะห์การจัดโปรแกรมในหลักสูตรระดับชั้นมัธยมศึกษา ได้ให้คำอธิบายไว้ว่า "การเรียนในระดับนี้ไม่ได้นำให้นักเรียนอ่านได้เพียงอย่างเดียว แต่จะต้องมุ่งให้มีทักษะในการเขียน การพูดและการฟังด้วย ดังนั้น วรรณคดีต้องมีเนื้อหาที่จะเป็นพื้นฐานส่งเสริมทักษะทั้งสี่ด้านดังกล่าว ... ฉะนั้น การเลือกเนื้อหาในวรรณคดีที่จะนำมาใช้เป็นแบบเรียนนั้น จึงต้องอาศัยแนวความคิดที่ละเอียดอ่อนของผู้เลือกตามเกณฑ์ ดังนี้

1. คำศัพท์ต่าง ๆ จะต้องไม่ยากหรือง่ายจนเกินไป
2. ต้องมีทั้งประเภทร้อยแก้วและร้อยกรอง

ต่อมาในปี ค.ศ. 1964 Harl R. Douglass²⁹ ได้กล่าวไว้ในหนังสือ The High School Curriculum

²⁷Chester T. Mcnerney, The Curriculum (McGraw-Hill Book Company, 1953), pp. 68 - 69.

²⁸Edward A. Krug, The Secondary School Curriculum (N.Y.: Harper & Brothers, Publishers, 1960), pp. 238 - 246.

²⁹Douglass Harl R, The High School Curriculum (N.Y.: The Renold Press Company, 1964), pp. 405, 410 - 411.

วรรณคดีสมัยใหม่แต่งขึ้นเพื่อแก้ปัญหานี้ มีคุณค่าสนใจกว่า
วรรณคดีแบบมาตรฐานที่มีอยู่เดิม ฉะนั้น การกำหนดเรื่องให้เรียน
ของค่านึงว่า ผู้เรียนอยู่ในวัยที่อาจเข้าใจเรื่อง โศกนาฏหรือไม
เพราะวรรณคดีเป็นเรื่องของนามธรรม ผู้เรียนจะต้องใช้จินตนา-
การจึงจะพบคุณค่าและความหมายที่แท้จริง ดังนั้น ควรจะเลือก
การเลือกอ่านวรรณคดีที่ใหม่ประโยชน์ต่อชีวิตของผู้เรียน ความสนใจ
ระดับความสามารถของนักเรียนแต่ละคนยอมแตกต่างกัน การเลือก
เรื่องวรรณคดีสำหรับนักเรียนแต่ละชั้น จึงต้องจัดให้มีความเหมาะสม
มากที่สุด เพื่อคงคุณค่าความสนใจของนักเรียน หลักเกณฑ์มีอยู่ 2
ประการ คือ

1. ต้องเป็นที่รวบรวมเรื่องราวเกี่ยวกับวรรณคดีหลาย ๆ เรื่อง
อยู่ในเล่มเดียวกัน
2. ต้องเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นโดยใช้ถ้อยคำสำนวนภาษาที่สละสลวย
ตามหลักการ เขียนที่ดีและถูกต้อง ถ้าเป็นเรื่องร้อยกรองก็แต่งถูกต้อง
ตามเกณฑ์ของฉันทลักษณ์

นอกจากนี้ โครงสร้างของหนังสือแบบเรียนนั้น ต้องมีรูปแบบที่
แน่นอน เพื่อให้ไต่กรบตามหลักสูตรที่กำหนดไว้ เพราะวาวรรณคดี
และภาษาเป็นเนื้อหาวิชาที่จะต้องเรียนรูรวมกันทั้งสองแขนง

สำหรับหลักเกณฑ์ในการพิจารณาหรือวิเคราะห์หนังสือแบบเรียนนั้น ผู้ที่สนใจศึกษา
ค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้ให้หลักเกณฑ์ต่าง ๆ ไว้ดังนี้ คือ

ดร. กอ สวัสดิ์พาณิชย์³⁰ ได้ให้หลักเกณฑ์ในการพิจารณาหนังสือแบบเรียนของไทย
ไว้ดังนี้

1. ความถูกต้องเที่ยงตรงในเรื่องข้อเท็จจริง สำนวนภาษา ตัวสะกดการันต์
วรรคตอน ย่อหน้า
2. ใช้ภาษาในชีวิตประจำวัน ให้ข้อคิดใหม่ซึ่งเป็นความคิดรวบยอด และเป็น
แกนสำคัญในการให้เนื้อหา แต่ไม่ซ้ำจนน่าเบื่อหน่าย

³⁰ จากคำบรรยายของอาจารย์ประภาศรี สีหอำไพ เรื่อง "การพิจารณาแบบ-
เรียน" ในวิชาการวิเคราะห์แบบเรียนชั้นมัธยมศึกษา วันที่ 29 ธันวาคม 2515.

3. การจัดรูปเล่ม บท หน้า ตัวพิมพ์ ปก สารบัญ
4. ภาพประกอบชัดเจน สวยงาม ตรงกับความเป็นจริง
5. ความมั่นคงแข็งแรงของหนังสือ
6. ราคาถูก ในทัศนะของผู้ปกครอง
7. ความรู้ทันสมัย วิทยาการก้าวหน้า ได้รับการปรับปรุงให้ทันสมัยและใช้
ได้ถึงปัจจุบัน ไม่ใช่ในขณะที่ยพิมพ์

น.ส. วรณะ ประสงค์ธรรม³¹ ได้ให้หลักในการพิจารณาแบบเรียนไว้ ดังนี้คือ

1. เนื้อหาครบถ้วนตามหลักสูตร และตรงตามความมุ่งหมายของหลักสูตร
2. ความถูกต้องของเนื้อหาตามหลักวิชา
3. น้ำหนักของแต่ละเนื้อเรื่อง
4. ความยากง่ายของภาษา เหมาะสมกับวัยของนักเรียนในชั้นนั้น ๆ
5. การเรียบเรียงเนื้อเรื่องให้สัมพันธ์ตามลำดับชั้น
6. การอธิบายและคำจำกัดความถูกต้องชัดเจน
7. ให้ความคิดรวบยอดที่ถูกต้อง
8. การเน้นให้เห็นหลักและหัวข้อที่สำคัญ
9. ตัวอย่างแจ่มแจ้งและเรียงตามลำดับชั้น
10. มีวิธีการกระตุ้นความสนใจ
11. แบบฝึกหัดเหมาะสมตามลำดับชั้น จากง่ายไปหายาก
12. ลักษณะของแบบฝึกหัดและปัญหา
13. มีแบบฝึกหัดอย่างพอเพียง
14. การเสนอแนะอุปกรณ์การสอน
15. การเสนอแนะการทดลอง

³¹ วรณะ ประสงค์ธรรม, "การวิเคราะห์แบบเรียนภาษาอังกฤษ ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ใช้เป็นแบบเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3" (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ปีการศึกษา 2511).

16. รูปภาพและคำอธิบายภาพ
17. มีวิธีแนะให้นักเรียนสามารถศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
18. การแทรกกิจกรรมประกอบเนื้อหา
19. การเรียบเรียงเนื้อเรื่องให้เหมาะสมกับความสนใจของแต่ละบุคคล
20. การเรียบเรียงเนื้อเรื่องให้เหมาะสมกับความสามารถของแต่ละบุคคล
21. ปืพิมพ์
22. ประสบการณ์และคุณวุฒิของผู้แต่ง
23. ความมุ่งหมายของผู้แต่ง
24. แบบการเขียน
25. แนวแตกต่างจากแบบเรียนเดิม
26. กระดาษและการพิมพ์
27. รูปร่างลักษณะหนังสือ
28. ราคา

Douglass ได้เสนอหลักเกณฑ์ในการเลือกแบบเรียนไว้ว่า ควรจะพิจารณาเรื่องต่าง ๆ ดังนี้คือ

1. ผู้พิมพ์โฆษณา เป็นโรงพิมพ์ที่มีชื่อเสียงดี เป็นที่เชื่อถือได้เพียงใด
2. เวลาพิมพ์ พิมพ์มานานแล้วแค่ไหน
3. ผู้แต่ง มีความสามารถเชื่อถือเพียงไร
4. การจัดหนังสือ เรียงลำดับเนื้อหาจนหลังได้ดีเพียงไร
5. เนื้อหาเหมาะสมกับวิชาที่จะเรียนหรือไม่
6. ศัพท์ เหมาะสมเพียงไร ไม่ยากเกินไป ภาษาเข้าใจง่าย
7. ภาพประกอบ ช่วยให้นักเรียนเข้าใจและสนใจเรื่องได้ดีขึ้นอีกเพียงใด

8. บทช่วยการสอน มีแบบฝึกหัด หัวข้ออภิปราย กิจกรรม คำถาม ที่ช่วย
ให้ศึกษากว้างขึ้นอีกหรือไม่

9. ลักษณะพิเศษ เช่น ในหนังสือมีอะไรพิเศษที่จะส่งเสริมความแตกต่างของ
นักเรียนหรือไม่ เช่น ทางด้านวัฒนธรรม ประเพณีและภาษา

10. ลักษณะทางวัตถุ เช่น แบบ เนื้อกระดาษ การเย็บเล่ม การพิมพ์
รูปภาพ เหมาะสมเพียงใด

Reid³³ ได้ให้หลักในการพิจารณาแบบเรียนไว้เป็นข้อ ๆ ดังนี้

1. แบบเรียนจะต้องสอดคล้องกับทฤษฎีของการเรียนรู้ และสอดคล้องกับหลัก-
สูตรที่กำหนดไว้

2. การใช้แบบเรียนสำหรับเป็นแบบฝึกหัด จะต้องสอดคล้องกับชั้นการสอนเนื้อ-
หาอย่างเห็นได้ชัด

3. มีความสมดุลกันระหว่างชั้นการสอนกับชั้นฝึกหัด และมีความสัมพันธ์กัน
ระหว่างการเรียนทักษะที่ 4 คือ ฟัง-พูด อ่าน และเขียน

4. คำศัพท์นั้นได้เลือกมาเหมาะสมเพียงใด เป็นลำดับชั้นความยากง่ายอย่างไร
และซ้ำกันในแต่ละแบบเรียนแค่ไหน

5. เทคนิคในการเริ่มชั้นการสอน เพื่อฝึกการเขียน เหมาะสมกับนักเรียนแค่ไหน
กระจายเนื้อหาเพียงพอดีกว้างพอหรือไม่

6. เนื้อหาเกี่ยวกับการพูด เน้นด้านภาษาเพียงพอดีกว้างพอหรือไม่

7. เนื้อหาการอ่านเพื่อความเข้าใจ มีเนื้อหากว้าง มีรูปแบบเป็นหลักเกณฑ์ค-
สอบความสนใจนักเรียน และมีการทดสอบความเข้าใจเพียงพอดีกว้างพอหรือไม่

8. การสอนการเขียนเรียงความ มีความกระชับและเป็นลำดับชั้นเพียงใด

9. คู่มือครูมีเหมาะสมหรือไม่

³³ รอนรัตน์ และเพ็ญ กุสุมา ณ อรุณยา, วิชาชุดครูประกาศนียบัตรครูมัธยม
ภาษาไทย ตอน 1 วิธีสอนภาษาไทย ปี 2505, หน้า 177ง

10. การพิมพ์หนังสือแบบเรียน ตัวพิมพ์ชัด, ถูกต้อง, มีภาพประกอบ, มีสมุดแบบฝึกมากแต่ไหนในแต่ละบท แต่ละตอน

Brodbelt³⁴ ได้กำหนดเกณฑ์ในการพิจารณาหนังสือแบบเรียนไว้เป็นหลักใหญ่ ๆ ด้วยกัน 5 ประการ คือ

1. พื้นฐานและรายละเอียดทั่ว ๆ ไป

คุณความรู้ ประสบการณ์ของผู้แต่งในการเป็นครู ว่ามีความรู้ในเรื่องที่เขียนเพียงไร เรื่องที่เขียนน่าสนใจหรือไม่, แนวที่นำมาเขียนแต่ละเรื่องเป็นอย่างไร นอกจากนี้ คุณที่พิมพ์ รูปแบบ เจริญรุด ราคาและความหนาของหนังสือ

2. เนื้อหาของหนังสือ

คุณภาพของเนื้อหาทางความคิด รสวรรณคดี ศัพท์ ความถูกต้องทางประวัติศาสตร์ ขอบเขตของเนื้อหา เอกสารทางประวัติศาสตร์ วิธีการเขียน และการทำให้ผู้เรียนมีพัฒนาการทางด้านศัพท์มากขึ้น

3. พัฒนาการความคิดเชิงวิจารณ์

กิจกรรม การแสดงความคิดเห็น การตั้งปัญหา การแก้ปัญหา การค้นคว้า ข้อเสนอแนะ การใช้กิจกรรมแต่ละอย่าง การแนะนำให้อ่านหนังสือประกอบ การเร้าให้ค้นคว้า

4. ความน่าอ่านของหนังสือ

คุณภาพการแสดงความคิดเห็นที่เป็นเหตุเป็นผลเชื่อมโยงติดต่อกัน การเสนอข้อเท็จจริงที่น่าสนใจ การสรุป นอกจากนี้คุณลักษณะทั่ว ๆ ไปของหนังสือ เช่น คำศัพท์ ขนาดตัวหนังสือ หัวข้อเรื่อง ภาพฉาย การตั้งปัญหาและการสรุปหาความถ้อยความ

5. อุปกรณ์ประกอบการสอน

คุณภาพประกอบ รายชื่ออุปกรณ์ใส่ที่ค้นคว้า ข้อทดสอบ รายชื่อหนังสืออ้างอิง คณิตช่วยเล่ม คู่มือสำหรับครู

³⁴Samuel, Brodbelt. Using Mathematical Criteria for Selecting Social Studies Textbooks (The Clearing House 46(April 1972), pp. 487 - 492.

จากเหตุผลที่ว่าหนังสือแบบเรียนมีความสำคัญมาก เป็นสิ่งที่ครูและนักเรียนใช้ร่วมกัน เป็นสื่อถ่ายทอดความรู้ เปิดความคิด ทักษะ สร้างเสริมทัศนคติและพฤติกรรมอันดีงามให้แก่ผู้เรียน ดังนั้น การเรียบเรียงหนังสือแบบเรียนจึงมีความสำคัญเช่นกัน จากหลักเกณฑ์ต่าง ๆ ในการพิจารณาหนังสือแบบเรียนทั้งของไทยและของต่างประเทศ ดังที่ได้กล่าวมาแล้ว ทำให้ผู้วิจัยสรุปเป็นหลักเกณฑ์ที่ผู้เรียบเรียงแบบเรียนควรทราบได้ ดังนี้คือ

1. ผู้เรียบเรียงควรทราบหลักในการเรียนการสอนในวิชานั้น ๆ เป็นอย่างถี่สำหรับแบบเรียนวรรณคดีไทยจึงจำเป็นที่ผู้เรียบเรียงจะต้องทราบหลักในการเรียนการสอนภาษาไทย โดยเฉพาะวิชาวรรณคดี

2. ความมุ่งหมายของหลักสูตร และความมุ่งหมายของการเรียนการสอนวิชาวรรณคดีไทย การที่ทราบความมุ่งหมายดังกล่าวนี้ จะช่วยให้ผู้เรียบเรียงมีมาตรการในการพิจารณาเรื่องที่จะนำมาเป็นบทเรียนดีขึ้น ช่วยให้เลือกเรื่องและการเรียบเรียงเรื่องในแบบเรียนสอดคล้องกับความมุ่งหมายดังกล่าว

3. หลักในการเลือกเนื้อหาวิชา ซึ่งก็คือการพิจารณาคุณค่าของเนื้อหาตนเองว่าเหมาะสมเพียงใด ให้อะไรแก่นักเรียนในด้านความรู้ ความคิด ความเจริญองอาจอย่างไรบ้าง เนื้อหาต้องดูให้เหมาะสมกับวัยและระดับความรู้ของผู้เรียนด้วย ควรมีความยากง่ายพอสมควร เพราะถ้าเป็นหนังสือยากและแสดงเจตนาที่ซับซ้อนมากเกินไป ผู้เรียนก็ย่อมไม่เข้าใจ และอาจเบื่อหน่ายได้ ทั้งยังจะทำให้การเรียนการสอนวิชาวรรณคดีไทย ไม่บรรลุเป้าหมายตามที่ต้องการอีกด้วย

4. ลักษณะของแบบเรียน ผู้เรียบเรียงควรทราบลักษณะที่ดีของหนังสือแบบเรียน เช่น แบบเรียนต้องประกอบด้วยเนื้อหาที่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการเรียนการสอน มีความยากง่ายพอเหมาะกับผู้เรียน มีรายละเอียดเพียงพอ มีภาพประกอบเรื่องชัดเจน เรื่องที่นำมาเรียบเรียงมีความถูกต้อง และควรมีหนังสือคู่มือครู เหล่านี้เป็นต้น

5. หลักจิตวิทยา ผู้เรียบเรียงแบบเรียนควรทราบหลักจิตวิทยาทั่วไป หลักจิตวิทยาพัฒนาการ ตลอดจนหลักจิตวิทยาการเรียนรู้อย่างถี่ เพราะหลักดังกล่าวนี้จะต้องนำไปใช้กับการจัดรูปแบบ และการเลือกเนื้อหาเพื่อใส่ในแบบเรียนให้ตรงกับความต้องการของผู้เรียนตามระดับชั้นและวัย

6. ด้านการจัดทำรูปเล่ม เมื่อผู้เรียบเรียงได้เนื้อหาที่เหมาะสมแล้ว ก็ควรนำมาจัดทำรูปเล่ม การจัดรูปเล่มควรต้องคำนึงถึงขนาดรูปเล่ม การเย็บเล่ม การใช้กระดาษที่คงทน การเลือกใช้ขนาดตัวอักษรที่เหมาะสม การพิมพ์ ตัวสะกดการันต์ การใช้เครื่องหมายวรรคตอนถูกต้อง นอกจากนี้ ยังต้องมีภาพที่ดึงดูดความสนใจและเกี่ยวข้องกับเนื้อเรื่องด้วย สำหรับปกของหนังสือก็ควรมีศิลปะที่ลวดลายและเร้าใจผู้อ่าน

แบบเรียนมีความสำคัญยิ่งต่อการเรียนการสอน ดังนั้นผู้วิจัยจึงเห็นว่า ควรจะได้ศึกษาแบบเรียนวรรณคดีไทย เล่ม 3 ที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดให้ใช้ในปัจจุบันว่า มีคุณสมบัติครบถ้วนและเป็นไปตามเป้าประสงค์หรือไม่ เพราะในการจัดทำแบบเรียนต้องคำนึงถึงหลักจิตวิทยาของการเรียนรู้ด้วย

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสำรวจและวิเคราะห์แบบเรียนวิชาวรรณคดีไทย ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของกระทรวงศึกษาธิการในด้านต่าง ๆ เช่น ความมุ่งหมาย เนื้อหา การจัดรูปเล่ม และอื่น ๆ
2. เพื่อสำรวจความคิดเห็นทั่วไปของครูและนักเรียน ตลอดจนข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการปรับปรุงแบบเรียน
3. เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคเกี่ยวกับการใช้แบบเรียนวิชาวรรณคดีไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
4. เพื่อนำผลการวิจัยครั้งนี้มาเป็นแนวทางในการตั้งข้อเสนอแนะ เพื่อปรับปรุงแบบเรียนวรรณคดีไทยในชั้นนี้ต่อไป

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งที่จะวิเคราะห์แบบเรียนวิชาวรรณคดีไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 แบบเรียนที่ใช้ในการวิเคราะห์นี้เป็นแบบเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการอนุมัติให้ใช้เป็นแบบเรียนสำหรับปีการศึกษา 2517 ซึ่งมีเพียงเล่มเดียว

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยไม่คำนึงถึงเรื่องเพศของครูและนักเรียน และประเภทของโรงเรียน ทั้งนี้เพราะเพศของครูและนักเรียนไม่มีความแตกต่างกัน และประเภทของโรงเรียนก็ไม่มีความแตกต่างกัน

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ที่จะวิเคราะห์แบบเรียนวิชาวรรณคดีไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 เพื่อจะได้ทราบผลวิเคราะห์ของแบบเรียน อันจะทำให้เห็นข้อดีและข้อ ก้อยของแบบเรียนนี้อย่างถูกต้องตามหลักเกณฑ์ทางวิชาการ และจะได้เป็นแนวทางในการ ปรับปรุงแบบเรียนวิชาวรรณคดีไทย ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ให้ตรงจุด

ความจำกัดของการวิจัย

1. การวิจัยนี้มิได้กระทำทุกโรงเรียน เลือกวิจัยเฉพาะบางโรงเรียนเท่านั้น ดังนั้น ตัวอย่างประชากรอาจมีน้อยเกินไป
2. ผู้ตอบแบบสอบถาม คือ ครูและนักเรียน อาจไม่ตอบตรงกับความ เป็นจริง
3. เป็นการรวบรวมข้อเท็จจริงจากความคิดเห็นส่วนตัวของตัวอย่างประชากร ซึ่งอาจไม่ใช่ตัวแทนของครูและนักเรียนในกรุงเทพมหานคร

คุณค่าของการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ จะมีคุณค่าต่อบุคคลหลายฝ่าย ได้แก่

1. นักการศึกษา ผู้บริหารการศึกษา ผู้แต่งแบบเรียน และผู้มีหน้าที่เกี่ยวข้อง กับแบบเรียน อาจใช้ผลการวิจัยครั้งนี้ เป็นแนวทางประกอบการพิจารณาปรับปรุงแก้ไขแบบ เรียนวิชาวรรณคดีไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ให้มีมาตรฐานดียิ่งขึ้น
2. ครูและนักเรียน อาจนำผลการวิจัยนี้มาเป็นแนวทางในการปรับปรุงการ เรียนการสอนในชั้นเรียนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น
3. ผู้จัดพิมพ์แบบเรียนจะได้ทราบแนวทางในการพิมพ์หนังสือแบบเรียนให้ได้ มาตรฐานอันดี
4. ผู้สนใจเกี่ยวกับเรื่องนี้ อาจใช้ผลการวิจัยครั้งนี้ประกอบการศึกษาและค้นคว้าให้ลึกซึ้งกว้างขวางต่อไป

วิธีดำเนินการวิจัย

ในการดำเนินงานเพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงในการวิจัยครั้งนี้ ได้กำหนดกระบวนการ ไว้เป็นลำดับขั้น ดังนี้

1. ศึกษาหลักสูตรและประมวลการสอนวิชาวรรณคดีไทยชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 รวมทั้งหนังสือแบบเรียนวรรณคดีไทย เล่ม 3 ตลอดจนเอกสาร วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการวิจัยครั้งนี้

2. การเลือกตัวอย่างประชากร โดยกำหนดดังนี้

2.1 โรงเรียนในกรุงเทพมหานคร 10 โรงเรียน ในจำนวนนี้เป็นโรงเรียนรัฐบาล 5 โรงเรียน และโรงเรียนราษฎร์ 5 โรงเรียน

2.2 ครูผู้สอนวิชาวรรณคดีไทย ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 30 คน ของโรงเรียนที่กำหนดไว้

2.3 นักเรียนในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ของโรงเรียนที่กำหนดไว้ จำนวน 300 คน

3. การจัดสร้างแบบสอบถาม ผู้วิจัยได้ศึกษาวิธีการสร้างแบบสอบถามจากหนังสือวารสาร และวิทยานิพนธ์ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถามครั้งนี้ แล้วนำแบบสอบถามนี้ไปทดสอบ (Pre-test) กับนิสิตปริญญาโทบัณฑิต แผนกมัธยมศึกษา สาขาการสอนภาษาไทย จำนวน 20 คน และนักเรียนโรงเรียนวัดสุทธิวราราม จำนวน 30 คน แล้วนำผลสรุปที่ได้จากการตอบแบบสอบถาม ทั้งของครูและของนักเรียนมาแก้ไขปรับปรุงเพื่อให้แบบสอบถามที่จัดทำขึ้นรัดกุมและมีความเหมาะสมยิ่งขึ้น จากนั้นผู้วิจัยได้ส่งแบบสอบถามไปยังโรงเรียนทั้ง 10 แห่ง ที่ได้สุ่มตัวอย่างไว้

4. การวิเคราะห์และนำเสนอข้อมูล หลังจากเก็บรวบรวมแบบสอบถามทั้งหมดแล้ว ผู้วิจัยจะนำแบบสอบถามทั้งหมดมาสรุปผล ด้วยวิธีการหาค่าเฉลี่ยและคิดเป็นร้อยละ ค่าจำกัดความในการวิจัย

แบบเรียน หมายถึงหนังสือที่กระทรวงศึกษาธิการสั่งหรืออนุญาตให้ใช้ในโรงเรียน ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ได้

ครูอาจารย์ หมายถึงผู้ที่กำลังสอนวิชาวรรณคดีไทย ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาเป็นประชากรของการวิจัยครั้งนี้

นักเรียน หมายถึงผู้ที่กำลังเรียนวิชาวรรณคดีไทย ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ซึ่งผู้วิจัยได้นำมาเป็นประชากรของการวิจัยครั้งนี้

วิชาวรรณคดีไทย หมายถึงวิชาที่ว่าด้วยศิลปและวัฒนธรรมของชาติ เป็นวิชาที่ครูสามารถใช้เป็นสื่อในการปลูกฝังทัศนคติ คติธรรม ศิลธรรมและคุณธรรมอันดีงามให้แก่ผู้เรียนได้ เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความรักชาติ มีจินตนาการ ตลอดจนเห็นคุณค่าและภาคภูมิใจในสุนทรียภาพของวรรณคดี ดังที่ได้ระบุไว้ในหลักสูตรประโยคมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2513 ของกระทรวงศึกษาธิการ

มัธยมศึกษาปีที่ 3 หมายถึงการจัดการศึกษาสายสามัญ จัดสำหรับนักเรียนที่มีอายุประมาณ 15 - 17 ปี เป็นการศึกษาด้านวิชาการทั่วไป (General Education) ที่ไม่เกี่ยวข้องกับวิชาสำหรับประกอบอาชีพโดยตรง การศึกษาระดับนี้ใช้เวลาเรียน 1 ปี ต่อจากชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

โรงเรียนรัฐบาล หมายถึงโรงเรียนในสังกัดแผนกโรงเรียนส่วนกลาง กองโรงเรียนรัฐบาล กรมวิสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

โรงเรียนราษฎร์ หมายถึงโรงเรียนในสังกัดกองโรงเรียนราษฎร์ กรมวิสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย